

Федорова О.В.,

кандидат філологічних наук, доцент
Хмельницька гуманітарно-педагогічна
академія,
м.Хмельницький

КУЛЬТУРНО-НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЗАСОБАМИ ІСТОРІОГРАФІЧНОЇ МЕТАЛІТЕРАТУРИ ПОСТМОДЕРНУ

Глобалізація, породжуючи тенденцію космополітизації культури, загрожує національно-культурній ідентичності. Але вона й створює умови для розширеного діалогу культур, а значить одночасно створює умови для розвитку національної культури. В умовах сучасного уніфікованого світу перед кожною національною культурою постає завдання вибудувати нову модель свого існування, яка б враховувала й етнічну самобутність, і новітні тенденції.

І це стосується не лише країн пострадянського простору та України, а й порівняно стабільних країн Західної Європи, охоплених процесами багатоаспектної економічної інтеграції. Враховуючи той факт, що збереження національної ідентичності є зворотнім боком цих процесів. Отже, практичною і теоретичною потребою постає дослідження проблем національного у їх зв'язку із загальнолюдським.

Ідентичність є однією з найважливіших сутнісних ознак людського існування, і, водночас, вона дозволяє розкритись автентичності національної культури. Важливим моментом як для культурної, так і для національної ідентичності, є не тільки фактор єдності певної спільності, але й фактори її диференціації, культурної відмінності та інакшості [1, с. 8].

Уперше проблема національної ідентичності стає об'єктом наукового дискурсу в XIX сторіччі. Це було пов'язано з бурхливими процесами, що переживала Європа та Південна Америка, де виникали та ширилися рухи за звільнення від колоніальної залежності і з'являлися національні держави. Із середини 70-х років XX сторіччя концепція національної (та тісно з нею пов'язаної етнічної) ідентичності стала набувати все більшої ваги як відповідь на геополітичну ситуацію постколоніального світу, що постійно змінюється, та політичну активізацію етнічних рухів у промисловорозвинених країнах.

З іншого боку, проблема ідентичності стала предметом теоретичного дискурсу в межах критики уявлень традиційної метафізики про те, що все ідентичне самому собі. Цей контекст аналізу ідентичності постав як проблема її криз, що аналізуються як необхідний етап розвитку і людини, і кожного соціального інституту. Якби не було криз ідентичності, то не було б ні особистісного поступу індивідів, ні поступу спільнот, ні поступу суспільства в цілому, який є подоланням старої ідентичності та набуттям нової. Кожна криза – це вичерпування потенцій розвитку попередньої якості та пошук і перехід до нової, розвиненішої та досконалішої [2, с. 5].

Постмодернізм критикує модерністські концепції культурної ідентичності та пропагує свої альтернативи. У постмодерні як способі існування, ідентичність “розчиняється” та “руйнується”. Ідентичності “множаться”, “сполучаються” і “підміняються”, відбувається їх релятивізація та віртуалізація. У постмодерні можна змінити свою ідентичність, відмовитися від колишньої і вибрати будь-яку іншу. Можна змінити свою мову, культуру, національність, релігію. Перед особистістю стоїть завдання конструювання себе як на глибоко персональному, так і на соціальному рівні, створення власної системи цінностей [3].

В даному контексті актуальними є прагнення окремих індивідів та національних культур до пошуку себе, усвідомлення свого місця в новому глобалізованому світі, що постійно змінюється.

Література постмодерну адекватно реагує на такий запит появою жанру, що отримав назву «історіографічна металітература». Ввела у науковий обіг термін «історіографічна металітература» (historiographic metafiction) канадська дослідниця Лінда Гатчен (Linda Hutcheon) у своєму дослідженні «Поетика постмодернізму: історія, теорія, література» на означення особливого типу постмодерністського роману [4].

Термін використовується на позначення творів художньої літератури, що поєднують літературні засоби металітератури та історичного роману, рясно використовують алюзії на інші художні, історичні та літературні тексти (інтертекстуальність).

Тобто історіографічна металітература стала результатом та інструментом активного переосмислення історії, її часових та просторових вимірів, породженого тривалим та глибоким незадоволенням різноманітних маргінальних груп (гендерних, національних, етнічних, колоніальних, релігійних) постмодерністського суспільства, які тривалий час вважались периферичними відносно історичного опису, щодо того, наскільки традиційна наукова історіографія неспроможна ефективно описувати «гострі» історичні події (Голокост, голодомори, цивілізаційні геноциди, використання атомної зброї та інших видів масової зброї, демографічний вибух та міграцію населення, новітні хвороби, глобалізацію тощо).

Історіографічна металітература покликана задовольнити потребу висловлення та репрезентації маргінального історичного досвіду та пам'яті. В основі явищ переосмислення історії лежить одвічна суперечність між історією та пам'яттю, що перетворює традиційну історію на «гнобителя пам'яті пригноблених».

Літературні твори даного жанру прагнуть не до опису історичних фактів, а до пошуку правди, яка трактується як явище суб'єктивне та множинне. Не існує неправди, є інша правда.

Саме як джерело та засіб висловлення альтернативних історичних поглядів, історіографічна металітература сприяє формуванню культурно-національної ідентичності її авторів та читачів, адже часто дає можливість

пізнати протилежну сторону чи невідомі аспекти історичних подій очима культурно-національних меншин, визначитись у своєму ставленні до спірних історичних фактів, усвідомити свою позицію щодо них.

Список використаних джерел:

1. Цехмістро І. З. Українські національно-культурні ідентичності Слобожанщини у контексті глобалізації: філософсько-антропологічний вимір [Текст] : дис. ... докт. філос. наук. : 09.00.04 / Цехмістро Іван Захарович. — Харків, 2016. — 493 с.
2. Степико М. Т. Українська ідентичність: феномен і засади формування : монографія / М. Т. Степико. — К. : НІСД, 2011. — 336 с.
3. Караваєв В. До проблеми ідентичності в постмодерністському дискурсі [Електронний ресурс] / Наукові записки. Серія “Культурологія”. — 2010. — Випуск 5. — С. 61-64. — Режим доступу: file:///D:/Documents/Downloads/Nznuoak1_2010_5_10.pdf — Назва з екрана.
4. Шуба Ю. В. Факт та вигадка в англійській історіографічній металітературі / Ю. В. Шуба, М. В. Паршук // Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г. С. Сковороди. Сер. : Літературознавство. - 2013. - Вип. 1(2). - С. 165-172. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzl_2013_1%282%29__22 — Назва з екрана.
5. Дробіт І. Британська історіографічна металітература кінця ХХ – початку ХХІ століть: гібридизація історичного роману в межах постмодерністської парадигми / І. Дробіт // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. - 2014. - Вип. 60(1). - С. 338-347. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_fil_2014_60%281%29__44 — Назва з екрана.
6. Енциклопедія постмодернізму / [ред. Ч. Е. Вінквіст, В. Е. Тейлор ; пер. з англ. В. Шов-кун]. — К. : Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2003. — 503 с.